

27 rocznica śmierci gen. Stanisława Maczka

11 grudnia 1994 r. w Edynburgu zmarł Stanisław Maczek – generał WP, dowódca 1. Dywizji Pancernej, wstawionej m.in. walkami pod Falaise w 1944 r. Jak mawiał: „Żołnierz polski bić się może o wolność wszystkich narodów – umiera tylko dla Polski”.

Był żołnierzem i dowódcą, o którym mawiano się, że nie przegrał żadnej bitwy (...). Uosabiał najlepsze cechy oficera i znakomitego dowódcy nowoczesnych wojsk. Był zarówno teoretykiem, jak i znakomitym organizatorem i praktykiem broni pancernej” - pisał o gen. Maczku Piotr Potomski („Generał broni Stanisław Władysław Maczek”).

Pierwsze doświadczenia wojenne

Stanisław Maczek urodził się 31 marca 1892 r. w Szczercu pod Lwowem. W latach 1910-14 studiował filozofię i filologię polską na Uniwersytecie Lwowskim. W tym czasie odbył szkolenie w Związku Strzeleckim. Służbę w Legionach Polskich uniemożliwiło mu powołanie do armii austriackiej.

Podczas I wojny światowej walczył na froncie rosyjskim w Karpatach i froncie włoskim w Alpach. „Zaznajamia się z prozą walki, będącą nieraz szokiem dla młodego intelektualisty (...) ze śmiercią podwładnych mu żołnierzy i z poświęceniem kolegów dla ratowania innych. Te lata wojny ukształtowały go i zahartowały jako pełnokrwistego żołnierza” - pisał o wpływie doświadczeń I wojny światowej na późniejsze losy gen. Maczka Tadeusz A. Wysocki („Generał Stanisław Maczek”).

Walki z Ukraińcami i bolszewikami

Po kapitulacji państw centralnych 11 listopada 1918 r. Maczek przedostał się do Krosna, gdzie wstąpił do Wojska Polskiego. Początkowo dowodził batalionem krośnieńskim przeznaczonym do odsieczy oblężonego Lwowa. W kwietniu 1919 r. otrzymał przydział na dowódcę tzw. lotnej kompanii w 4. Dywizji Piechoty, która zaślubiła się w walkach m.in. o Drohobycz i Stanisławów. Po ustaniu walk polsko-ukraińskich Maczek, w stopniu majora, został przeniesiony do zadań sztabowych.

Po wybuchu wojny polsko-bolszewickiej odtworzył swój batalion szturmowy i walczył z nim podczas obrony Lwowa.

Po wojnie Maczek pozostał w wojsku. W 1923 r. uzyskał awans na podpułkownika. Ukończył studia uzupełniające w Wyższej Szkole Wojennej, a następnie był szefem ekspozytury wywiadu wojskowego we Lwowie. Pełnił funkcję zastępcy dowódcy 76. Pułku Piechoty oraz dowodził 81. Pułkiem Strzelców Grodzieńskich.

W 1938 r. otrzymał dowództwo 10. Brygady Kawalerii, pierwszej polskiej jednostki zmotoryzowanej stanowiącej załóżek sił pancernych.

Kampania polska 1939 r.

Podczas kampanii 1939 r. dowodzona przez Maczka jednostka zadała ciężkie straty niemieckiemu XXIII Korpusowi Pancernemu. 10 BK uczestniczyła w walkach odwrotowych mających na celu opóźnienie marszów przeciwnika. „Sposób prowadzenia przez niego (Maczka – PAP) walki został uznany za taktyczne osiągnięcie wojsk polskich w kampanii 1939 r.” – zwrócił uwagę Potomski.

Walczył także podczas obrony Lwowa, jednak po wkroczeniu Armii Czerwonej został zmuszony wraz z jednostką do przekroczenia granicy Węgier, gdzie został internowany.

Przez Węgry Maczek przedostał się do Francji, gdzie, po awansie na generała brygady, częściowo odtworzył swój pancerno-motorowy oddział – 10. Brygadę Kawalerii Pancernej, z którą u boku wojsk francuskich walczył później w Szampanii. Za udział w walkach we Francji otrzymał Krzyż Virtuti Militari IV klasy.

Gen. Maczek był zwolennikiem prowadzenia wojny w sposób nowoczesny, za pomocą cechujących się dużą manewrowością i szybkością samodzielnych pancernych związków taktycznych, które zapewniły m.in. Niemcom zwycięstwo w kampanii 1939 r. Jego zdaniem, rola piechoty na polach bitew wyraźnie zmalała od czasów I wojny światowej; jej efektywność zależała od wsparcia m.in. lotnictwa i broni pancernej.

1 Dywizja Pancerna

Po kapitulacji Francji gen. Maczek ukrywał się w Marsylii, a następnie przedostał się do Wielkiej Brytanii, gdzie dołączył do organizowanych tam PSZ. Powierzono mu dowództwo nad 1. Dywizją Pancerną.

1 Dywizja Pancerna przeszła szlak bojowy przez Francję, Belgię, Holandię i Niemcy. W 1944 r. brała udział w inwazji sił alianckich w Normandii. Odegrała znaczącą rolę w bitwie pod Falaise, zamykając okrążenie wokół niemieckich 7 Armii i 5 Armii Pancernej w tzw. „kotle”. Uczestniczyła także w wyzwolaniu Bredy oraz w zdobyciu niemieckiego Wilhelmshaven. „Bijcie się twardo, ale po rycersku” – mówił do swych żołnierzy gen. Maczek po wkroczeniu do Niemiec wiosną 1945 r.

„Armia przyszłości – to armia pancerna (...). Stwarzając dywizję pancerną, pomnażamy wkład w ogólny wysiłek wojenny, stajemy się silniejsi dziesięciokrotnie, możemy na polu walki odegrać rolę decydującą, na konferencji pokojowej, razem z czynami marynarki i lotnictwa będziemy mogli rzucić decydujące czyny naszej dywizji pancernej” – tłumaczył w 1941 r. gen. Maczek. (J. L. Englert, K. Barbarski, „Generał Maczek”).

1 Dywizja Pancerna przeszła szlak bojowy przez Francję, Belgię, Holandię i Niemcy. W 1944 r. brała udział w inwazji sił alianckich w Normandii. Odegrała znaczącą rolę w bitwie pod Falaise, zamykając okrążenie wokół

niemieckich 7 Armii i 5 Armii Panczernej w tzw. „kotle”. Uczestniczyła także w wyzwaniu Bredy oraz w zdobyciu niemieckiego Wilhelmshaven. „Bijcie się twardo, ale po rycersku” – mówił do swych żołnierzy gen. Maczek po wkroczeniu do Niemiec wiosną 1945 r.

W 1945 r. gen. Maczek został odznaczony Komandorią Krzyża Legii Honorowej, a później awansowany do stopnia generała dywizji; do demobilizacji dowodził polskimi oddziałami w Wielkiej Brytanii.

Lata powojenne

Po wojnie osiadł na stałe w Szkocji, a ponieważ nie przysługiwała mu emerytura, pracował m.in. jako barman. W 1946 r. pozbawiony został obywatelstwa polskiego, które zostało mu przywrócone w 1971 r.

W 1990 r. otrzymał awans do stopnia generała broni, a w 1992 r. został kawalerem orderu Orła Białego. Na wniosek mieszkańców Bredy nadano mu honorowe obywatelstwo Holandii.

Stanisław Maczek zmarł 11 grudnia 1994 r. w Edynburgu. Został pochowany na cmentarzu żołnierzy polskich w Bredzie.

Decyzją nr 127/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 27 lipca 2000 r. patronem 10 Brygady Kawalerii Panczernej w Świętoszowie jest gen. broni Stanisław MACZEK.

Tekst: st. chor. sztab. Ireneusz Chyziak

foto: szer. Kamil Oślizło